EEN EN ANDER OVER VOLKENRECHT

Wanneer we constateeren dat men sinds 1 Augustus 1914, dat is dus gedurende 11 maanden, dagelijks over Volkenrecht te lezen en te hooren krijgt, dan overdrijven we volstrekt niet. En wat hooren we gedurende al dien tijd, dat de oorlog nu reeds duurt, over dat Volkenrecht? Niets anders dan alle mogelijke en . . onmogelijke schendingen ervan. Nu eens zijn het luchtschepen, die een onverdedigde stad, een z.g.n. open stad, gebombardeerd hebben, dan weer zijn het duikbooten die neutrale schepen torpedeeren, dan weer is het het gebruik van verstikkende gassen, dat door een van de oorlogvoerende partijen *mis*bruikt is, mogen we wel zeggen, in strijd met het Volkenrecht.

Van den meest begaafden jurist, tot den minst genialen straatjongen toe, weet een ieder, dat 't Volkenrecht ontelbare malen geschonden is. Intusschen is niet aan een ieder bekend, wat we zouden willen noemen de historische ontwikkeling van het Volkenrecht. Ons doel is nu in korte trekken een en ander daarover mede te deelen.

Wanneer we teruggaan tot den tijd der klassieken, tot de eeuwen waarin Hellas en Rome de groote wereldrijken waren, dan zien we dat ook toen reeds, tusschen de verschillende volkeren, stilzwijgend vaststond, dat ze zich, bij het elkaar beoorlogen, aan eenige regels zouden houden, die een mildere wijze van oorlogvoeren beoogden.

We denken daarbij in het bijzonder aan het ontzien van vrouwen, kinderen en grijsaards, die men voor een

HUGO DE GROOT,
Nederlandsch rechtsgeleerde en staatsman, geb. 1583, gest. 1645. Grondlegger van het algemeen staatsrecht, de rechtsfilosophie en het volkenrecht.

bestorming van een belegerde stad, zelfs voor de belegering, weg liet trekken. En voorts aan de gewoonte om een wapenstilstand toe te staan, teneinde de dooden te begraven, terwijl het niet meer dan fatsoenlijk was zoo men den vijand de gelegenheid gaf de lijken van diegenen, die op het door den tegenstander bezette terrein gevallen waren, terug te halen.

Dit gold voor Griekenland.

Wat Rome betreft, daar vinden we bovendien als geldende regel, dat men, vóórdat men een oorlog aanving, eerst een oorlogsverklaring moest sturen: het volk, dat zich niet aan deze „wet" hield, werd beschouwd als een barbaarsche natie. Tegenwoordig neemt men het echter zoo nauw niet, gelijk b. v. blijkt uit den Russisch-Japanschen oorlog, waarin Japan zonder oorlogsverklaring de vijandelijkheden begonnen heeft.

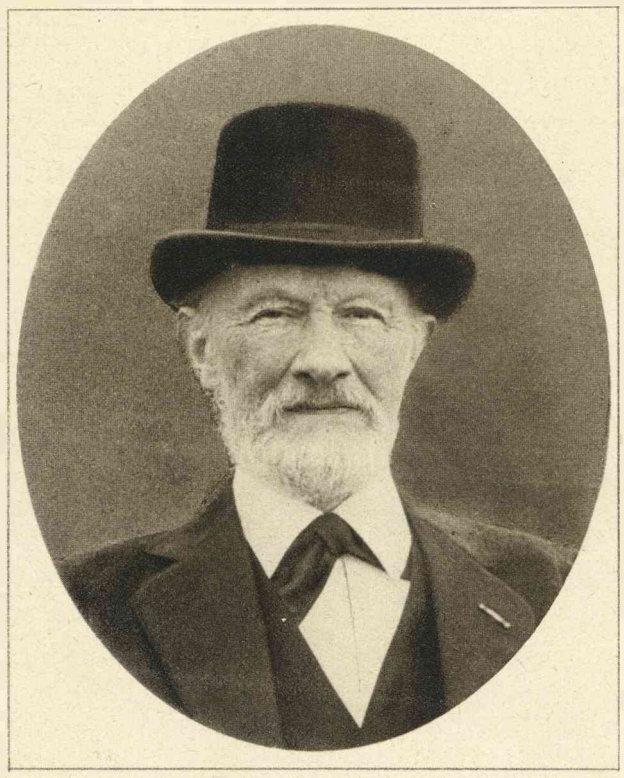
Voorts — om op Rome terug te komen — kende men de onschendbaarheid van de gezanten: al deze regels dus, die heden ten dage nog volle kracht genieten, dateeren reeds uit de grijze oudheid.

In de vroegste tijden dus werd het volkenrecht vrijwel bepaald door de regels, die Hellas en Rome, in dien tijd ongeveer de eenige beschaafde staten, als recht stelden en die door de andere stammen aanvaard werden.

Na den val van Rome „heerschte" er op volkenrechtelijk gebied een tijd lang anarchie, totdat de Paus, met zijn toenemenden invloed, als hoofd van de over de geheele wereld verbreide kerk, z'n stem deed gelden. Hij was het, die, vredelievend van aard als zijn godsdienst meebracht, steeds er op uit was oorlogen zooveel mogelijk te beperken door zich als vredes-bemiddelaar aan te bieden, en zoo er al een strijd ontbrandde, dan waakte hij ervoor, dat men zich hield aan de regels van 't volkenrecht, die althans de wreedheid en de gewelddadigheid van den wapenstrijd iets wisten te temperen.

Twee factoren van belang werkten er toe mee, dat het recht tusschen de volkeren in mildheid en tevens in omvang toenam. De kruistochten, die den ridderstand in macht deden toenemen, leidden ertoe, dat ridderlijke opvattingen van oorlogvoeren verbreid werden. En het toenemend handelsverkeer, dat aan de kruistochten te danken is, maakte het noodzakelijk, dat tusschen de verschillende landen de rechtsverhoudingen werden uitgebreid en in meerdere mate vastgesteld werden.

Zoo zien we in verband met het zeerecht verschillende regels opkomen: vaste bepalingen omtrent gewettigde en ongewettigde kaapvaart kwamen tot stand. In deze tijden

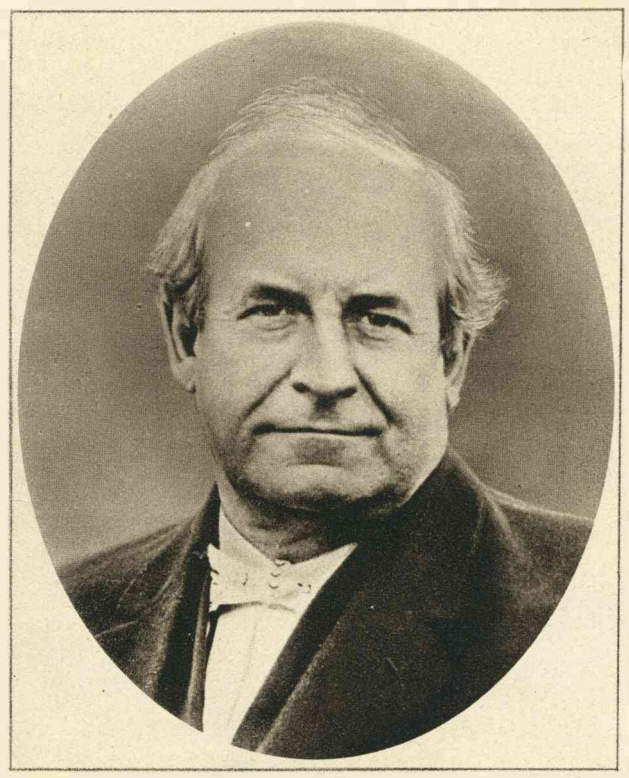

Mr. J. DE LOUTER.
bekend Nederlandsch rechtsgeleerde, oud-hoogleeraar in de rechtswetenschap aan de Universiteit te Utrecht, maakte in 't bijzonder studie van het Volkenrecht en was o. a. voorzitter van het 20ste Wereldcongres voor den Vrede.

merken we bovendien voor het eerst iets van consulaten, gelijk we die thans overal kennen.

Een reactie op dezen vooruitgang volgde echter, dank zij den invloed van den beroemden, en ook beruchten, staatsman Macchiavelli. De verkondiging van zijn ideeën viel juist in de jaren, dat de invloed van den vredelievenden, vredestichtenden Paus, sterk afnam.

Macchiavelli dan, die een man van de daad was, d.w.z. een man die alleen lette op datgene wat er gedaan moest worden en daarbij minder aandacht schonk aan de vraag op welke wijze het doel bereikt werd, steeds even eerlijk en fatsoenlijk was, hield er op het gebied van het oorlogsrecht zeer harde theorieën op na. Uitgaande van het idee, dat men, eenmaal in oorlog zijnde, den vijand zooveel mogelijk afbreuk moest doen, deinsde hij voor geen enkel middel terug. Het verwoesten van steden, het verdelgen er van tot aan den grond toe, zonder vrouwen en kinderen te sparen, de meest mogelijke wreedheid tegenover krijgsgevangenen, zietdaar eenige punten van zijn niet zeer zachtzinnig programma. Een programma, dat helaas

WILLIAM JENNINGS BRYAN,
N.-Amerikaansch staatsman, geb. 1860, leed als democr. candidaat de nederlaag bij de presidentsverkiezingen van 1896 en 1900 tegen Mac-Kinley, 1904 tegen Roosevelt en 1909 tegen Taft. Onlangs afgetreden als eerste staatsminister der Vereenigde Staten naar aanleiding van een meeningsverschil met President Wilson inzake de protestnota over het „Lusitania"-geval.

al te zeer insloeg bij verschillende volkeren in Europa en dat o.a. op voorbeeldige wijze werd uitgevoerd in den dertigjarigen oorlog.

Gelukkig bleef ook in het volkenrecht de gewone gang van zaken, waarbij actie en reactie elkaar afwisselen, niet achterwege.

Wanneer wij spreken over het nieuwe bloeitijdperk van 't volkenrecht dat volgde op z'n tijd van verval, dat ontstaan was door den Italiaan Macchiavelli, dan is er een man dien we in 't bijzonder moeten vermelden: de Hollander Hugo de Groot, het Delftsch orakel.

Terwijl iedere Nederlander zal weten te vertellen dat Hugo de Groot in een boekenkist uit het slot Loevestein „gevlucht" is, zullen er vele vaderlanders zijn, die van het leven en werken van den wereldberoemden Grotius niets anders weten.

Intusschen heeft hij zijn wereldroem toch heusch aan iets anders dan aan zijn listige ontvluchting te danken.

Het is zijn meesterlijk werk op volkenrechtelijk gebied dat hem zijn grooten naam verschaft heeft.

Hugo de Groot is de grondlegger van het moderne volkenrecht. Hij heeft althans in zijn werken Mare librum en De Jure belli et pacis theorieën uiteengezet, die heden ten dage nog van het grootste belang zijn en soms — en we denken hierbij aan de „vrije zee" — nog ten volle gehandhaafd worden.

Met Grotius kwam er een nieuwe opbloei van het recht tusschen de volkeren. Hij was de eerste schrijver en denker, die ten opzichte van contrabande een zeer practische definitie gaf.

Zijn ideeën over annexatie van gebied en over de rechten van neutralen, tegenover wie, volgens hem, geen enkele daad van vijandelijkheid geoorloofd is, zijn nog steeds van actueel belang.

Geen wonder dus, dat men hem op volkenrechtelijk terrein, als een der eersten vereert.

Sinds zijn tijd veranderde er echter veel op internationaal gebied. De verhoudingen tusschen de Staten onderling is in vele opzichten gewijzigd en zoo ging het ook met het volkenrecht.

De negentiende eeuw is de eeuw van conferenties en tractaten. Ze zijn te veel om alle op te noemen; we

NICCOLÒ MACCHIAVELLI.
Italiaansch staatsman en geschiedschrijver, geb. te Florence 1469, aldaar overleden 1527, schreef buiten zijn werk over het volkenrecht „Il Principe" (De Vorst, 1535), een pleidooi voor onbeperkte, louter verstandelijke vorstenmacht.

brengen hier slechts in herinnering het verdrag van Genève, ten opzichte van gerechtigde en niet-gerechtigde strijdmiddelen, de beide vredesconferenties, de declaraties van Londen, in verband met bepalingen omtrent contrabande van belang en omtrent het recht vijandelijke handelsschepen te vermeesteren.

Zeer merkwaardig is ook het verschijnsel van de z.g.n. Bryan-tractaten, welke de Vereenigde Staten reeds met verschillende mogendheden gesloten hebben en die ten doel hebben een oorlog tusschen de contracteerende partijen zooveel mogelijk te verhinderen, door onderwerping van de geschilpunten aan een arbitrage-commissie. Het Hof van Arbitrage, dat reeds eenige malen handelend is opgetreden, is ook een instelling op volkenrechtelijk gebied, die van jongen datum is: het is een uitvloeisel van de vredesconferentie te den Haag gehouden.

Volkenrechtelijke geleerden van naam zijn er velen; tot de bekendsten behooren wel de Duitscher Von Liszt, de Rus De Martens, bekend door zijn arbeid op de vredesconferentie, de Franschman Renault, de Amerikaan Bryan en last not least de Hollanders De Louter en Van Vollenhoven, de man van de internationale politiemacht.

De oorlog van 1914 brengt het volkenrecht weer een heel eind terug; doch op deze reactie moet en zal ook weer een actie volgen, die ons verder zal brengen dan we waren, voor de reactie aanving.

Het was de Nederlander Hugo de Groot, die in de zeventiende eeuw den grooten stoot heeft gegeven tot herleving van het volkenrecht. Op het oogenblik wordt het volkenrecht vertreden. Dat het echter na den strijd er weer bovenop zal komen, ja meer dan dat, in bloei zal toenemen, we zijn er heilig van overtuigd.

Het land van Hugo de Groot, het land waar het vredespaleis staat, wacht een grootsche taak. Aan de Nederlandsche geleerden om mee te werken tot de vervulling er van: ze verrichten dan een werk waarvoor de geheele beschaafde wereld hun eeuwig dankbaar zal zijn.

v. R.